

Werfsonde.

Kleinboer. Kaapstad: Umuzi, 2012.

240 pp. ISBN: 978-1-4152-0204.

DOI: <http://dx.doi.org/10.4314/tvl.v50i2.27>

Kleinboer ontvang in 2004 die Jan Rabieprys vir sy debuutwerk *Kontrei*. Veral André P. Brink wat 'n belangrike letterkundige en kritikus is, se besonder lowende resensie speel 'n beslissende rol in die kanonisering van hierdie roman. Die debuutwerk gee 'n boeiende kyk op 'n wêreld wat vir die gemiddelde Afrikaanse leser relatief onbekend was en waarskynlik steeds is: die middestadbestaan van 'n Afrikaner wat getroud is met 'n swart vrou, leef in 'n veelrassige omgewing en sy tyd veral deurbring deur besoeke aan swart prostitute. Die hoofpersoon se bestaan is deurspek met herinneringe aan 'n landelike bestaan, vol humoristiese uitweidings en godsdienstige verwysings.

Werfsonde handel weer eens oor die verkapte outobiografiese persoon, die skrywer met die van "De Villiers" (85) wat werk by 'n landboutydskrif, getroud is met 'n Zoeloevrou en soos 'n Odusseus van ouds swerf van huis na kroeg en van kroeg na bordeel. Van meet af aan is dit duidelik dat hy moeite het met die versoening van die Westerse en Afrika-kulture, maar ook met verlede en hede, want nóg hy nóg sy vrou kan hulle ooit bevry van hul verledes (15).

Die titel van hierdie fragmentariese "roman", *Werfsonde* is gelaagd en geslaagd. Dit verwys in die eerste plek na die futiele poging van die hoofpersoon om nog iets van 'n agrariese verlede te behou in die stadsbestaan—om die kontoere te trek van sy eie "werf" ("Webbstraat 66, Yeoville, noordoos van Johannesburg se middestad", 13). Dit blyk moeilik te wees, omdat rondlopers, diere, blaffende honde en bywoners sy outonomie voortdurend bedreig. Vanselfsprekend is dit ook 'n metafoor vir die futiele poging om in die moderne Suid-Afrikaanse stad 'n tradisio-

nele burgerlike wit bestaan te probeer voortsit in 'n wêreld van oorgang.

Die titel dra ook duidelike konnotasies van "swerfsonde" en "erfsonde". Die laasgenoemde is reeds in die debuutwerk ter sprake gebring, maar ook hier is die hoofpersoon steeds nie totaal verlos van 'n verlede van vooroordele, stereotipering en skuldgevoelens nie. "Swerf" beteken in Engels ook *cruising*, 'n term gelaai met seksuele bybetekenis. Aanvanklik het dit 'n spesifieke gay betekenis gehad, maar algaande het dit verruim tot 'n begrip vir die soeke na "vryblywende" seks in die algemeen. Op die gevaar af van *hineininterpretieren* kan bygevoeg word dat "sonde" 'n stafie is om die diepte van wonde te ondersoek: peiling dus van die "werf se pynlike wonde" (lees: sonde).

Werfsonde is (weer eens) die weergawe van die sinlose, goor en monotone bestaan. Daarin is dit verwant aan *De avonden* (Gerard Reve) se verslag van die naoorlogse desillusie in Nederland deur 'n verslag van 'n ewe eentonige en banale bestaan. Daarom dalk word eindeloos herhaal in Kleinboer se roman en tree daar 'n sjabloonagtigheid in by veral die weergawe van eindelose seksuele praktyke en swelgpartye. Alles word ook uitvergroot op 'n hiperboliese wyse, veral die hoofkarakter se Walter Mitty-agtige seksuele potensie en vermoëns (113). Waar "flaneren" of doelloos rondswerf 'n heel spesifieke betekenis dra in die Europese literatuur, is swerf by Kleinboer eerder verwant aan die tipiese *road movie* waar die dolende persoon sosiale en politieke spanninge registreer en representeer en dikwels die speelbal van die noodlot raak. Verwantskap met die satiriese reisverhaal lê voor die hand, want hier is die hoofkarakter inderdaad ook reisiger ("Ek reis voorlopig maar binne Johannesburg", 115), maar bepaald ook geen ideaaltipe nie.

Die hoofpersoon skryf hier nie 'n brief nie, maar sms'e aan sy tweelingbroer, hy dink steeds voortdurend aan sy tipiese Afrikaner-

jeug én 'n godsdienstige register (kyk byvoorbeeld p. 35 bo) kom steeds voor. Nuut is dat hy veel meer vleis in sy werf braai as in die vorige teks; 'n bykans ritualistiese bevestiging van die vryheid op sy werf, maar ook van sy Afrikanerherkoms. Sy skuldgevoel oor sy losbandige bestaan is in hierdie roman veel meer. Ook is daar veel meer verwysings na die klassieke musiek (dalk as indeksikaal van 'n Westerse bestaan) en ook 'n hele reeks gedigte word nou in die teks opgeneem. Hier en daar is daar 'n skunnige vers met 'n verrassende inslag (byvoorbeeld p. 104); die meerderheid is egter swak.

Daar is knap beskrywings soos die liriese intermezzo op p. 80 en die volgende beskrywing waarin styl- en taalregister geslaagd vermeng word: "Tydens die gebede het ons hele gesin langs mekaar by die bruin sofa gekniel en dan beurtelings met die gesig in 'n mufgepopte kussing met God daarbo gepraat." (81)

In die lig van veral die debuutwerk, maak die tweede roman tog 'n ietwat vermoeide en selfs gedateerde indruk. Die historiese tyd wat hier beskryf word, is reeds byna tien jaar gelede (kyk p. 51 en die verwysing na "Big Brother", p. 157) en die fokus juis op dié tydsnit word nie gemotiveer nie. Seksuele terme soos: "wiks, spyker, bygekom, reggesien, pakgee, bewerk, geraps" doen ook ietwat anachronisties (lees: daterend uit matriek van die sewentigerjare) aan. Dit is byna asof die roman vir 'n tyd stof vergaar het en toe opgepoets en uitgegee is.

Hierdie enigsins negatiewe beoordeling het egter meer te make met die feit dat soveel aspekte van die eerste boek herhaal word. Die hoofkarakter se huwelik en gesinslewe is ewe disfunksioneel as toe, daar word ewe lustig gedrink en (dagga) gerook én omgegaan met swart prostitute. Uiteindelik raak die uitvoerige verslag van nóg 'n sekservaring en nóg 'n seksposisie vervelig.

Maar bloot vanweë sy onverbloemde liefde vir en verknogtheid aan Afrikaans (p. 101 en

p. 129) wat by tye die taal laat sprinkel, sy eerlike weergawe van sy onvermoë om hom van vooroordele los te maak én sy wilsbesluit om soos 'n Gysbrecht Edelhart te bly voortlewe, is die boek lesenswaardig.

H.P. van Coller

vcollerh@ufs.ac.za

Senior Navorsingsgenoot

Vlaamse Academie, Brussel

Universiteit van die Vrystaat

Bloemfontein